

Position paper

Woonplaatsbeginsel Beschermd Wonen

Gemeenten vinden het belangrijk dat mensen in een kwetsbare positie mee kunnen blijven doen, óók als zij te maken krijgen met psychische problemen. Daarom willen gemeenten maximaal kunnen inzetten op ondersteuning van inwoners in de thuissituatie. Zij hebben onze steun het hardst nodig. De doordecentralisatie van Beschermd Wonen, het objectief verdeelmodel én het woonplaatsbeginsel faciliteert deze beweging het best.

Sociale inclusie van mensen met psychische problemen is het doel

Gemeenten willen inzetten op het vroegtijdig voorkomen van verergering van problematiek.

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat mensen die zelfstandig wonen en daarbij ondersteuning krijgen betekenisvoller participeren en zelf keuzes maken dan mensen in een Beschermende Woonvorm¹. Beschermd Wonen biedt stabiliteit, maar draagt minder bij aan ontwikkelgerichte doelen van mensen². Mensen met psychische problemen moeten nu nog te vaak uitwijken naar een plek waar het aanbod beschikbaar is, in plaats van naar de plek die de beste kans op herstel biedt. Gemeenten en partners zetten zich daarom in om meer vormen van preventie en (intensieve) ondersteuning in de omgeving van burgers te organiseren; een Beschermd Thuis. Zo werken we aan sociale inclusie.

De weg naar een Beschermd thuis; een systeemwijziging is óók nodig

Sinds in 2015 het advies Van beschermd wonen naar een beschermd thuis door de Commissie Dannenberg werd opgeleverd, zijn gemeenten met hun partners een traject in gegaan om dit advies tot uitvoering te brengen. Als we nu terugkijken, dan zien we dat er veel mooie dingen zijn ontstaan. Maar daarmee zijn we er nog niet.

We hebben namelijk ook steeds opnieuw in bestuurlijke overleggen tussen rijk en gemeenten vastgesteld dat een échte transformatie vraagt om een systeemwijziging. Zonder deze wijziging, zullen we de gewenste effecten maar beperkt halen. Zo zien we momenteel eerder een toename dan een afname van het gebruik van

1 De Heer – Wunderink, *Successful Community Living*, 2012 & Piat e.a., *Choice and personal recovery for people with serious mental illness living in supported housing*, 2019

2 Koopmans, M. e.a., *Beschermd Wonen: one step beyond*, 2023

intramurale zorg in Wlz- en Wmo-instellingen. Een tegengestelde beweging dus. Gemeenten hebben het juiste instrumentarium nodig om dit tegen te kunnen gaan.

Beperkingen van het huidige stelsel

Beperkingen van het kader waarbinnen gemeenten nu invulling moeten geven aan hun verantwoordelijkheden:

- **Verkeerde financiële prikkel binnen regio** - Passende ondersteuning in de eigen omgeving van mensen is niet altijd eenvoudig te organiseren. Het vraagt best iets van de omgeving, gemeentelijke toegang en zorgverleners en het is soms kostbaar. Om risico's te voorkomen, is Beschermd Wonen een aantrekkelijk alternatief. Omdat Beschermd Wonen nu wordt betaald door centrumgemeenten, is geen financiële prikkel voor regiogemeenten om passend zorgaanbod in de eigen omgeving voor eigen inwoners te organiseren.
- **Scheve verdeling over het land** - De verdeling van plekken voor beschermd wonen, is historisch ongelijk over het land verdeeld. Het huidige historische verdeelmodel, is daardoor ook scheef verdeeld. Het ontbreekt centrumgemeenten met beperkte middelen aan mogelijkheden om passend voorzieningenaanbod op te bouwen voor hun inwoners.
- **De verantwoordelijke gemeente is niet altijd helder** - Inwoners mogen zich bij iedere centrumgemeente melden voor Beschermd Wonen, vanwege de wettelijke landelijke toegankelijkheid. Die gemeente doet onderzoek en stelt de beste plek voor herstel vast volgens landelijke beleidsregels. Hierover ontstaat regelmatig discussie tussen gemeenten, waardoor het voor zorgaanbieders en inwoners lange tijd onduidelijk kan zijn tot wie zij zich moeten wenden.

Doordecentralisatie, woonplaatsbeginsel en verdeelmodel zijn nauw verbonden

Om meer preventie en herstelgerichte ondersteuning in de eigen omgeving van inwoners mogelijk te maken is een systeemwijziging nodig:

- **Doordecentralisatie**: alle gemeenten ontvangen ook de middelen voor Beschermd Wonen. Niet alleen de centrumgemeenten.
- **Objectieve verdeling**: Een betere verdeling van middelen over het land, stelt gemeenten ook in staat om voldoende passende ondersteuning te organiseren voor hun inwoners.
- **Woonplaatsbeginsel**: Verantwoordelijke gemeente is helder. Verantwoordelijkheid van gemeenten voor hun inwoners stopt niet als mensen een vorm van beschermd wonen nodig hebben, ook als de beste plek voor herstel in een andere gemeente is.

Invoering wet woonplaatsbeginsel is randvoorwaarde voor verdeelmodel

In november 2021 stemde 86% van de gemeenten in met de invoering van een nieuw objectief verdeelmodel voor Beschermd Wonen. Invoering van het verdeelmodel zonder woonplaatsbeginsel, zorgt ervoor dat gemeenten met historisch gezien veel voorzieningen in de financiële problemen zullen komen. Gemeenten zien de invoering van de wet woonplaatsbeginsel dus als een randvoorwaarde voor invoering van het nieuwe objectief verdeelmodel beschermd wonen.

Met waarborgen zijn risico's beheersbaar

Gemeenten zijn niet blind voor de risico's die dit wetsvoorstel met zich meebrengt. Zoals het voorkomen van administratieve lasten en het borgen van voldoende specialistisch aanbod in alle regio's. In het voorjaar van 2022 hebben alle betrokken partijen gewerkt aan een uitvoerig onderzoek naar deze risico's. Er zijn verschillende waarborgen afgesproken om deze risico's af te dekken:

- Gemeenten maken op basis van de Norm voor Opdrachtgeverschap regionale afspraken
- De VNG ontwikkelt contractstandaarden Wmo
- Afspraken tussen gemeenten over toezicht en contractering bij bovenregionale plaatsingen
- Er is een geschillencommissie woonplaatsbeginsel Beschermd Wonen ingesteld
- VNG maakt inkoopafspraken met hele specialistische vormen van beschermd wonen
- Voldoende woningen: Programma huisvesting aandachtsgroepen 'Een thuis voor iedereen'

Uitstel zet de regionale samenwerking onder druk

De voortdurende onzekerheid rond de invoering van het woonplaatsbeginsel zien gemeenten als een groot risico. Gemeenten dringen al langer aan op een snelle indiening én een spoedige behandeling van het wetsvoorstel. De regionale samenwerking staat onder druk, doordat afspraken steeds weer moeten worden teruggedraaid. Dit doet de beweging naar een Beschermd Thuis geen goed.